

Telesforo Llonga Torner. Barcelona, (1895 aprox.)

Telesforo Llonga Torner: un altre supervivent beseità de la Guerra de Cuba

Núria Balagué Mola

.....

Introducció

Fa un parell d'anys, al número 15 de la present publicació, vam presentar un recull d'informacions sobre els quintos de Beseit que van anar a la Guerra de Cuba¹. Ja advertíem en aquell moment que, probablement, no hi eren tots, degut principalment a pèrdua de documentació de l'època i al fet que, en la documentació conservada, les errades de transcripció en els noms de lloc i de persona són força freqüents.

Per això, hem d'agrair especialment a la família Latorre Abella —els fills de Juan José Latorre Llonga, *Chere*— que ens hagi facilitat la informació que tenien sobre un avantpassat que havia anat a la Guerra de Cuba, imprescindible per poder preparar aquest esbós biogràfic del beseità Telesforo Llonga Torner. També cal fer un reconeixement al personal de l'Arxiu municipal de Molins de Rei, que ens va facilitar la consulta de la documentació relativa a Telesforo i la seva esposa, i agrair el suport habitual de Mercè Chimisanas i Luis Latorre en la localització de dades.

Passem, doncs, a resseguir el trajecte vital de Telesforo que va iniciar a Beseit i el va portar a Barcelona, Cuba, Molins de Rei i Mallorca.

Beseit

La família Llonga era originària de Vall-de-Roures. L'avi, Pasqual Llonga Tomás, tenia un parell de germans casats a Beseit i és probable que José Llonga Ortíz anés sovint a veure els parents o, fins i tot, hi hagués trobat feina de jornalier ja abans de casar-se a l'església de Sant Bartolomé l'octubre de 1864 amb la beseitana Estefania Torner Golerons. La parella va anar a viure al carrer del Pilar² i van tenir set fills.

Telesforo Demetrio Llonga Torner va néixer el 3 d'abril de 1875 i era el cinquè dels set germans, però, de fet, tres ja havien mort abans que ell naixés: de tots els germans, únicament tres, una noia i dos nois, van arribar a l'edat adulta.

Des de jovenet Telesforo va treballar al camp ajudant el seu pare fins que el van quintar i el van cridar a files per fer el servei militar.

Barcelona

Telesforo es va incorporar a l'exèrcit el 1895, l'any d'inici de la Guerra de Cuba. D'aquesta època, la família en

conserva l'única imatge que es té d'ell i que ens el situa a Barcelona. El retrat va ser fet a l'estudi de fotografia militar que estava situat al carrer de la Porta de Santa Madrona, 12, just al darrere de l'antiga caserna de les Drassanes, ja desapareguda, que es trobava al final de la Rambla. Tots els reclutes devien fer cap allà, atrets per la publicitat d'aquest retratista que assegurava que "se retrata aunque esté nublado."

Telesforo Llonga Torner. Barcelona, (1895 aprox.)

Cuba

Telesforo va embarcar amb destí a Cuba i va formar part del Regiment Sicília³ fins la finalització de la guerra. Un cop allà, va seguir el destí del seu batalló, que probablement el va portar a estar present en les accions d'Aguarás, Sabana de Vecera i Loma del Gatuco. Entre combat i combat, i amb moltes setmanes de retard, li va arribar la notícia que el seu pare havia mort a Beseit l'11 de setembre de 1895.

Era un bon tirador i va aconseguir no ser ferit durant tota la guerra, però, el mes de juliol de 1897, va haver de ser hospitalitzat degut a un fort "gastrium", nom que

els metges empraven per descriure una inflamació de l'estómac o de l'aparell digestiu que produïa dolor abdominal, vòmits i diarrea. Era una de les malalties més habituals entre els soldats a causa de la conjunció de tres factors: les males condicions sanitàries, l'alimentació deficient i el clima tropical.

Expedient mèdic de Telesforo Llonga a l'Hospital d'Holguín (Cuba), 1897

Després de sis dies d'hospitalització, va rebre l'alta. Però, les circumstàncies que l'havien dut fins l'Hospital d'Holguín no havien millorat, de manera que la seva salut seguia en precari i quan, finalment, va ser repatriat a la península, de seguida s'encaminà cap a Beseit per refer-se de les penes que havia passat en aquella guerra.

Beseit

A la família els queda el record d'un Telesforo molt debilitat que va arribar al poble, a finals de 1898 o durant el 1899. La mare, que des que va enviuadar vivia a la casa del carrer Palau amb el seu fill José i la seva esposa Miguela Gil Foz, va esmerçar tots els esforços per remuntar-lo: roba neta, bon menjar i tot el seu afecte. Quan va anar a rentar la roba que portava posada el dia de la seva arribada, la dona se'n va adonar que al cinturó hi duia enganxat un cartutx que contenia tres monedes d'or amagades, però no li va dir res. Temps hi haurà —va pensar la mare— per que, quan es trobi més bé, m'expliqui com les ha guanyat i en què les pensa emprar. Van passar unes setmanes i Telesforo ja estava molt millor, havia guanyat pes i li havien desaparegut totes les nafres amb que havia arribat. Es va veure prou

fort per començar una vida nova. Així que va acomiadar-se de la mare i resta de la família i va marxar amb les seves tres monedes d'or sense mai haver fet esment a l'existència d'aquella petita fortuna. Fins on sabem, no va tornar mai més a Beseit.

José Llonga Torner, *Cheret*, germà de Telesforo

Miguela Gil Foz i Estefania Llonga Gil,
cunyada i neboda de Telesforo

Molins de Rei

Un cop va marxar del poble, podem suposar que, primerament, va fer cap a Barcelona i potser per contactes amb companys de guerra o amics fets abans d'embarcar cap a Cuba, va acabar a Molins de Rei⁴, on va residir a partir del 1901. Era una bona opció: un poble ben comunicat amb Barcelona per tren i amb una economia en procés de creixement on, sens dubte, les tres monedes d'or podien donar uns bons fruits.

El padró municipal de Molins de Rei de l'any 1905 ens el presenta com un comerciant, casat amb Emilia Escofet Canals. El matrimoni viu amb la sogra a una caseta de lloguer situada al carrer de la Riera número 8.

No sabem quin era el tipus de comerç que havia muntat Telesforo però tenim una pista: al padró municipal de Molins de Rei de l'any 1899 les dues dones figuraven a la mateixa adreça amb la professió de "jornalera". Ara, en canvi, tant la dona com la sogra apareixen com a "comerciant", cosa que fa pensar en un negoci familiar on tota la família hi despatxa.

Els fills no arriben, ni arribaran, a casa del Telesforo i l'Emilia. En canvi, Miquel, l'únic germà d'ella, que és casat i viu a Sant Feliu de Llobregat té una filla el març de 1905 i li posa de nom Emilia en honor seu. La petita tindrà un germanet tres anys més tard i li posaran Miquel.

La sogra mor l'octubre de 1907 i Telesforo lloga un nínxol al cementiri municipal on, posteriorment, el gener de 1910, hi enterraran també el sogre que, per cert, no consta als padrons que visqués amb ells.

Encara trobem el matrimoni empadronat a la casa de la Riera l'any 1911. Després, res, cap informació, cap rastre. Han marxat? On són?

Mallorca

Un diari de Mallorca⁵ informa en el seu apartat dedicat a "Movimientos de pasajeros" que el matí del 10 d'octubre de 1912 ha arribat a Palma don Telesforo Llonga.

El matrimoni s'instal·la amb celeritat, i ja l'any següent el nom de Telesforo és mencionat a diverses publicacions, per motius diversos. D'una banda, el mis-

teri sobre el tipus de comerç queda resolt: Telesforo té una merceria. Probablement també era aquest el negoci que va emprendre prèviament a Molins de Rei. Imaginem, doncs, Emilia al darrere del taulell de la merceria situada al carrer Sindicat, 56 de Palma, en una casa estreta de planta i dos pisos on la botiga ocupava una superfície de 66 m².

El 31 de juliol de 1913 tornem a trobar Telesforo als “Movimientos de pasajeros”. Arriba a Palma procedent de Barcelona⁶. No sabem si torna de fer negocis, de visitar algun familiar o de fer les dues coses, i tampoc sabem si el viatge l’ha fet sol o en companyia de l’Emilia.

Telesforo és un home religiós i disposat a fer donatius per col·laborar en bones obres i una manera de fer-ho és oferint gratuïtament regals per a tómbols benèfics: Fa donació d’unes arracades per la tómbola dels Hostalets⁷, i d’un mocador de seda per la tómbola de la Federación Femenina contra la Tuberculosis.⁸

Quan han passat 15 anys de la finalització de la Guerra de Cuba encara hi ha excombatents a qui l’Estat els deu el sou. Telesforo, ja instal·lat a Mallorca, s’implica en els comitès reivindicatius que han sorgit per aquest motiu. Finalment, el 10 de maig de 1913 el Ministeri d’Hisenda⁹ li reconeix que té un deute amb ell en concepte d’havers personals com a soldat del Primer Batallón del Regimiento de Infantería de Sicília número 7 (Cuba), i que li deu 401 pessetes. Encara trigarà un any més a cobrar-les: El Govern Militar de Palma¹⁰ publica el 29 de març de 1914 la relació dels “resguardos de los pluses de campaña” rebuts. Telesforo surt a la relació i ja pot passar per la seu del Govern Militar a recollir-lo.

L’any següent, el 1915, encara torna a aparèixer per aquest tema, donant suport a la “Campaña pro Alcan-ces”, per tal que tots els repatriats d’Ultramar puguin rebre els pagaments que l’Estat encara no ha fet efectius. La Federació Socialista Balear¹¹ demana que es facin donatius de 25 cèntims per col·laborar a sufragar la despesa de la campanya i Telesforo apareix a la llista dels qui han pagat.

El negoci de la merceria va bé. L’any 1917 paga tarifa de 1ª classe de la Matrícula Industrial de Palma¹². L’import és de 402,63 pessetes, pràcticament el mateix que li van donar dels endarreriments de la Guerra de Cuba. La tarifa pel 1918¹³ puja 415,80 pessetes i el concepte

s’amplia: ja no és només “merceria” sinó “merceria i paqueteria” i el 1921¹⁴ la tarifa s’enfila fins a 658’64 pessetes.

El 3 de febrer de 1917 va morir la mare de Telesforo a Beseit, imaginem que algú li va fer saber per carta. També aquell any, Telesforo va haver d’actuar com a testimoni en una causa¹⁵ sobre falsificació d’obligacions al portador.

Els temes bèl·lics li segueixen interessant, no oblida les dures condicions que va patir a Cuba i, el 1921, fa un contribució de 5 pessetes a la subscripció iniciada pel Sometent de Palma¹⁶, a favor dels mallorquins combatents al Marroc. La relació amb el Sometent la trobem també el 1922¹⁷ quan participa en un concurs organitzat per la representació balear del Tiro Nacional de España. Es tracta d’un certamen de defensa amb armes curtes dedicat al Sometent. Telesforo queda en 5^è lloc, i això li dona dret a un dels premis que han estat exposats en un dels aparadors dels Almacenes Matas del carrer Colom.

Aquell mateix 1922 sembla que inicia una expansió del negoci: Ha ampliat la merceria amb la paqueteria i l’adreça de Sindicat, 56 ara s’anuncia com Sindicat, 56-58, de manera que ha llogat o adquirit la casa de dues plantes situada al costat de la merceria inicial. A més, Telesforo vol ampliar la seva cartera de clients i posa tres dies seguits un anunci al diari *El dia*¹⁸ adreçat als fabricants de calçat: “Representante con años de práctica y clientela propia, solicita representación para Barcelona y Cataluña. Dirigirse a don Telesforo Llonga, Calle Sindicato, 56 y 58, Mercería.”

Els negocis van bé i Telesforo ha pogut construir-se una caseta a les afores de Palma, a la zona de Son Ferriol, on les festes es celebren el primer cap de setmana de setembre. Entre els actes que es van celebrar el diumenge 2 de setembre de 1923 al matí¹⁹, tingué lloc un acte religiós en honor de Sant Antoni Abad i, tot seguit, el senyor rector, acompanyat dels assistents a la missa, es va dirigir al bonic xalet de don Telesforo Llonga per procedir a la seva benedicció.

També el trobem el 1927 entre els promotors d’una nova vicaria a Son Ferriol.²⁰ Un parell d’anys més tard, l’Oratori de Sant Antoni Abad de Son Ferriol²¹ ja és una realitat i el 29 de setembre de 1929 té lloc la benedicció.

Telesforo hi assisteix com a alcalde pedani de la Creu Vermeya. La primavera de 1930 tenen lloc les primeres comunions al nou oratori de Son Ferriol²² i, novament, hi assisteix com alcalde pedani que n'és, i ofereix premis als petits combregants.

La darrera menció que hem trobat de Telesforo és de l'any 1931: Ha estat nomenat President de la 2ª secció del Districte 4 de Palma²³ en les properes eleccions. No ha estat possible localitzar la data de la seva mort, ni si va ser per causes naturals o durant la guerra.

I Emilia? Doncs és evident que quedà viuda en aquells temps incerts. Es tornà a casar amb un senyor mallorquí, Juan Rebassa y Bergas, i amb ell va viure a la casa de Son Ferriol que tant li agradava a Telesforo, situada al carrer F núm.5, coneguda com Can Llonga. I en aquella casa de Son Ferriol va morir Emilia²⁴ el mes de juny de 1939.

Beseit

Força anys després, a les primeries dels anys 1970, quan gairebé ningú recordava Telesforo, una parella gran va arribar a Beseit preguntant per la seva família. Eren uns parents d'Emília, probablement els dos nebots Emília (1905) i Miquel (1908), o un dels dos amb la seva parella. Venien a saber què se n'havia fet de l'herència de Telesforo i Emilia. Feia més de quaranta anys que tots dos eren morts i encara feia molts més anys que les dues famílies havien perdut el contacte amb els respectius familiars. Cap dels nebots, ni d'una banda ni de l'altra, havien estat beneficiaris d'aquell petit patrimoni que Telesforo va construir a partir de les tres misterioses monedes d'or. Després de tants i tants anys, no calia donar més voltes al tema, que les coses van com van. Potser la resposta està en una vella dita popular: Val més un bon veí a la porta que un parent a Mallorca!

NOTAS

1. Núria Balagué Mola. "Els quintos de Beseit a la Guerra d'Independència cubana" Beseit. Quadern d'història i cultura, nº 15, agost 2024 p.2-19.
2. Censo electoral. Año 1890. Ayuntamiento de Beceite.
3. Regimiento de Infantería "Tercio viejo de Sicilia" n.º 67 https://ejercito.defensa.gob.es/gl/Galerias/Descarga_pdf/Unidades/Guipuzcoa/ril67/HISTORIALES/HISTORIAL_COMPLETO.pdf
4. Tota la documentació sobre el pas de Telesforo a Molins de Rei ha estat localitzada i facilitada pel personal de l'Arxiu municipal de Molins de Rei.
5. Última hora, (Palma, 10 de octubre de 1912), n.6.740, p.2
6. Última hora, (Palma, 31 de julio de 1913), n.6.992, p.2.
7. Última hora, (Palma, 10 de diciembre de 1913), n.7.108, p.2
8. Última hora, (Palma, 28 de diciembre de 1915), n.7.735, p.2.
9. Gaceta de Madrid, (Madrid, 10 de mayo de 1913), n.130, p.635.
10. Correo de Mallorca, (Palma, 29 de marzo de 1914), n.1428, p.1.
11. El Obrero Balear: órgano de la Federación Socialista Balear (Palma de Mallorca 31 de julio de 1915), n.704, p. 3-4.
12. Boletín Oficial de la provincia de Baleares, (27 de enero de 1917), n.7.815, p.3.

13. Boletín Oficial de la provincia de Baleares, (15 de junio de 1918), n.8.031, p.4.
14. Boletín Oficial de la provincia de Baleares, (25 de agosto de 1921), n.8.531, p.4.
15. Boletín Oficial de la provincia de Baleares, (7 de julio de 1917), n.7.884, p.3.
16. El día , (Palma, 11 de noviembre de 1921), n.142, p.6.
17. La Almudaina (Palma de Mallorca 25 de junio de 1922), n.16.894, p. 1
18. El día , (Palma, 19 de abril de 1922), n.277, p.6.; ídem 20 de abril de 1922, n.278, p.3. i ídem 21 de abril de 1922, n. 279, p2.
19. Correo de Mallorca, (Palma, 30 de agosto de 1923), n. 4385, p. 2.
20. El día , (Palma, 18 de mayo de 1927), n.1.857, p2.
21. La Almudaina (Palma de Mallorca 3 de octubre de 1929), n. 16.164, p. 1-2.
22. Correo de Mallorca, (Palma, 15 de mayo de 1930), n.6415, p. 7.
23. Boletín Oficial de la provincia de Baleares, (17 de febrero de 1931), n.10.015, p.3.
24. Correo de Mallorca : periódico católico.: Año XXX Número 9053 - 1939 junio 21.